

การสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิต

Buddha's Method System to Support Students Good Civic
the Faculty of Education.

พระพิทักษ์ บุญทอง

Phra Pituk Boonthong

สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

The Social Studies section of Mahachulalongkornrajavidyalaya

E-mail: pituk.boom2564@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received): 20 กุมภาพันธ์ 2566

วันที่แก้ไขบทความ (Revised): 8 เมษายน 2566

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 23 พฤษภาคม 2566

บทคัดย่อ

การที่ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้าได้นั้น พลเมืองในประเทศต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองหากเราทุกคนทำหน้าที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี ความเป็นพลเมืองดีของนิสิต คือ ผู้ที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องทำได้อย่างครบถ้วน สอดคล้องกับหลักธรรม วัฒนธรรม ประเพณีที่ได้กำหนดไว้ มีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ไม่ล่องละเมียดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ถือได้ว่าพลเมืองเป็นส่วนสำคัญของสังคม ได้แก่ (1) ให้ทราบถึงบรรทัดฐานของสังคม (2) รู้จักการปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างราบรื่น (3) ต้องเคารพกฎหมาย มีระเบียบวินัย ตามที่สังคมได้วางไว้ (4) ปรับทัศนคติและค่านิยมที่ดีในสังคม และยังคงมีลักษณะของความเป็นพลเมืองดีเพื่อพัฒนาสังคม ประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า เชื่อว่าคุณภาพความเป็นพลเมืองดีของนิสิตจะเจริญก้าวหน้าไปทางดีขึ้นอย่างแน่นอน จึงนำหลักการพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมให้นิสิตเรียนรู้หลักตามพระพุทธศาสนามาบูรณาการมี 4 ประการ คือ (1) สันติสนา ในการอบรมสั่งสอนธรรมะของพระองค์จะชี้แจงให้ผู้ฟังอย่างเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งชัดเจน เห็นจริง (2) สมาปทา พระองค์จะอธิบายให้ผู้ฟังเห็นว่าเรื่องที่พูดถึงนั้นเป็นความจริง (3) สมุตเตชนา พระองค์จะใช้วิธีปลุกเร้าใจให้ผู้ฟังคึกคัก กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นให้ประสบความสำเร็จ และ (4) สัมปหังสนา ในการบรรยายธรรมะ พระองค์จะสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้

ดังนั้น จะพัฒนาให้เกิดความมั่นคง สิ่งสำคัญอันดับแรกที่พัฒนาก่อน คือ คุณภาพของพลเมืองดี ต้องรู้จักสิทธิหน้าที่ของตน เคารพสิทธิของผู้อื่น จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การเป็นคนดีตามหลักธรรมของศาสนา และสังคมต้องการพลเมืองดีเพื่อที่จะสามารถนำพาความเจริญก้าวหน้ามาสู่สังคมและประเทศชาติได้อย่างมั่นคง เราควรเริ่มต้นจากการปลูกฝังให้เด็กได้รู้จักหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี โดยปลูกจิตสำนึกผ่านการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิต

คำสำคัญ : การสอนพุทธวิธี, พลเมืองดี, นิสิต

Abstract

On the condition as nation development so population in country must be known them well on duty. Therefore, good civil student means who do all thing completely

concern with Dhamma principal culture traditional as set too. They must be active persons the participate with all cases and do not break rule on other people social as follow:- (1) they should to know social norm (2) they should to know symbiosis in social (3) they must be obeying law and discipline as set (4) they should adjust their attitude and good social character for advantage and development as surely. Therefore, the principles of Buddhist methods are used to encourage students to learn the principles of Buddhism to be integrated. There are 4 aspects as follow:- (1) Elucidation and verification, by cultivate them to be clear for all things (2) incitement to take upon oneself; Inspiration towards the Goal, as Buddha explain them to know the truth (3) urging; encouragement; animation; Filling with enthusiasm, as Buddha motivate them to creation practice until successful (4) Gladdening; exhilaration; Filling with delight and joy for Dhamma explain as Buddha kindness for all learners.

So that, we are going to develop for permanent the first of all means good civil quality must be know their duty respect other right and loyalty for nation religion and king. Therefore, the person who good practice for religion and social wanted them too. They were been good and bring civilization to social nation by permanently. So that, we be starting from the good beginning by cultivating them according to Buddha method for good governance civil.

Keyword: Buddha's Method, Good Civic, Students.

บทนำ

พระพุทธศาสนาได้เข้ามามีบทบาทต่อสังคมไทยมาช้านานนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงสามารถพูดได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย เป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจของคนไทยรวมไปถึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนและสังคมในอดีต โดยพระพุทธศาสนาได้ฝังลึกแผ่ขยายลงไปแทบทุกด้านของสังคมไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมไทยทุกด้าน ท่ามกลางกระแสเปลี่ยนแปลงนั้น โดยมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน มีการพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลมุ่งให้ผู้เรียน รักการเรียนรู้ รู้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ อย่างมีเหตุผล และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

การส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิต จุดมุ่งหมาย 5 ประการ 1) มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเองมีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิดการแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต 3) มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีมีสุขนิสัยและรักการออกกำลังกาย 4) มีความรักชาติมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข 5) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข จุดหมายนี้ โดยมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดทักษะ การคิด วิเคราะห์ จากประสบการณ์เพื่ออยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุขได้

จากเหตุผลและสภาพปัญหาของสังคมไทยปัจจุบันเต็มไปด้วยความขัดแย้ง ประชาชนขาดจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนตามพุทธวิธีของ มีหลักการสอนอันเป็นระบบ การดำเนินชีวิตที่ดีงาม สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอันหมายถึงคุณภาพของ “ความเป็นพลเมืองดี” ของคนไทยให้เป็นไปในแนวทางที่สร้างสรรค์และพัฒนา นิสิตสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

พุทธวิธีในการสอนของพระพุทธเจ้า

วิธีสอนของพระพุทธเจ้า มีหลายแบบหลายอย่างที่น่าสังเกตหรือพบบ่อยคงจะได้แก่วิธีการต่อไปนี้

1. แบบสากัจฉา หรือสนทนา หมายถึง วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้บ่อย ไม่น้อยกว่าวิธีใดๆ โดยเฉพาะในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรมในการสนทนา พระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถาม นำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและความเลื่อมใสศรัทธาในที่สุด แม้ในหมู่พระสาวก พระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อยและทรงส่งเสริมให้สาวกสนทนาธรรมกัน อย่างในมงคลสูตรว่า “กาเลน ธมมสากัจฉา เอตมมมงคลมุตตม-การสนทนาธรรมตามกาล เป็นมงคลอันอุดม” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), [ออนไลน์])

2. แบบบรรยาย หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการเตรียมเนื้อหาสาระการบรรยาย คือ การแสดงธรรม บอกเล่า อธิบายเนื้อหาสาระหรือสิ่งที่ต้องการสอน ส่วนมากเป็นผู้มีพื้นความรู้ความเข้าใจกับมีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้วมาฟัง

3. แบบตอบปัญหา หมายถึง ผู้ที่ถามปัญหานั้นนอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่างๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนา หรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน พระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสม ในสังคีตสูตร (ที.ปา. (ไทย) 11/255) ท่านแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น 4 อย่าง คือ:

1) **เอกัสมพยากรณ์ปัญหา** ปัญหาที่ฟังตอบตรงไปตรงมาตายตัว พระอรุณกถาจารย์ยกตัวอย่าง เช่น ถามว่า “จักขุเป็นอนิจจังหรือ” ฟังตอบตรงไปได้ทีเดียวว่า “ถูกแล้ว”

2) **ปฏิปุจฉापยากรณ์ปัญหา** ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ ท่านยกตัวอย่าง เช่น เขาถามว่า “โสตะก็เหมือนจักขุหรือ” ฟังย้อนถามก่อนว่า “ที่ถามนั้นหมายถึงแง่ใด” ถ้าเขาว่า “ในแง่เป็นเครื่องมองเห็น” ฟังตอบว่า “ไม่เหมือน” ถ้าเขาว่า “ในแง่เป็นอนิจจัง” จึงควรตอบรับว่า “เหมือน”

3) **วิภังชพยากรณ์ปัญหา** ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบ เช่น เมื่อเขาถามว่า “สิ่งที่เป็นอนิจจังได้แก่ จักขุใช่ไหม?” ฟังจำแนกความออกแยกแยะ ตอบว่า “ไม่เฉพาะจักขุเท่านั้น ถึงโสตะ ฆานะ ฯลฯ ก็เป็นอนิจจัง” หรือปัญหาว่า “พระตถาคตตรัสสวาจาซึ่งไม่เป็นที่รักที่ชอกใจของคนอื่นไหม?” ก็ต้องแยกตอบตามหลักการตรัสสวาจา 6 หรือปัญหาว่าพระพุทธเจ้าทรงติเตียนตบะทั้งหมดจริงหรือ” (อง.ทสก. (ไทย) 24/94) ก็ต้องแยกตอบว่าชนิดใดติเตียนชนิดใดไม่ติเตียนดังนี้ เป็นต้น

4) **รูปนัยปัญหา** ปัญหาที่ฟังยบยั้งเสีย ได้แก่ ปัญหาที่ถามนอกเรื่อง ไร้ประโยชน์ อันจักเป็นเหตุให้เขว ยึดเยื้อ สิ้นเปลืองเวลาเปล่า ฟังยบยั้งเสีย แล้วชักนำผู้ถามกลับเข้าสู่แนวหรือเรื่องที่ประสงค์ต่อไปท่านยกตัวอย่าง เมื่อถามว่า “ชีวะอันใด สรีระก็อันนั้นหรือ ?” อย่างเป็นคำถามประเภทแก่งความจริง ซึ่งถึงอธิบายอย่างไรผู้ถามก็ไม่อาจเข้าใจหรือพบข้อยุติ เพราะไม่อยู่ในฐานะที่เขาจะเข้าใจได้ พิสูจน์ไม่ได้ ทั้งไม่เกิดประโยชน์อะไรแก่เขาด้วย นอกจากนี้ ท่านยังสอนให้คำนึงถึงเหตุแห่งการถามปัญหาด้วย

ในเรื่องนี้ พระสารีบุตรอัครสาวก เคยแสดงเหตุแห่งการถามปัญหาไว้ว่า “บุคคลผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมถามปัญหาแก่ผู้อื่นด้วยเหตุ 5 อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้ง 5 อย่าง คือ -

- 1) บางคน ย่อมถามปัญหาเพราะความงี่เงา เพราะความไม่เข้าใจ
- 2) บางคน มีความปรารถนาลามก เกิดความอยากได้ จึงถามปัญหา
- 3) บางคน ย่อมถามปัญหา ด้วยต้องการอวดเด่นข่มเขา
- 4) บางคน ย่อมถามปัญหาด้วยประสงค์จะรู้
- 5) บางคน ย่อมถามปัญหาด้วยความดำริว่า เมื่อเราถามแล้ว ถ้าเขาตอบได้ถูกต้องก็เป็นการดี แต่ถ้าเราถามแล้ว เขาตอบไม่ถูกต้อง เราจะได้ช่วยแก้ไขเขาโดยถูกต้อง” (อง.ปญจก. (ไทย) 22/165)

ในการตอบปัญหา นอกจากรู้วิธีตอบแล้ว ถ้าได้รู้ซึ่งถึงจิตใจของผู้ถามด้วยว่า เขาถามด้วยความประสงค์อย่างไร ก็จะสามารถกล่าวแก้ได้เหมาะแก่การและตอบปัญหาได้ตรงจุดทำให้การสอนได้ผลดียิ่งขึ้น

4. **แบบวางกฎข้อบังคับ** เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทะนาตีเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมาราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิด เมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้วก็จะทรงตำหนิ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤติไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงามแล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น

จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบแล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้นๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์ในท่ามกลางสงฆ์ และโดยความรับทราบร่วมกันของสงฆ์ ในการสอนแบบนี้ พึงสังเกตว่าพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบท โดยความเห็นชอบของสงฆ์ ซึ่งบาลีใช้คำว่า “สงฆสมุญฺหุตาย” แปลว่า “เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์” ท่านอธิบายความหมายว่า “ทรงบัญญัติโดยชี้แจงให้เห็นแล้วว่าถ้าไม่รับจะเกิดผลเสียอย่างไร เมื่อรับจะมีผลดีอย่างไร” จนสงฆ์รับคำของพระองค์ว่า “ดีแล้วไม่ทรงบังคับเอาโดยพลการ” (วินย.อ. (ไทย) 1/262)

สรุป การสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตเป็นการสอนพระองค์จะทรงพิจารณาเนื้อหาที่จะสอนก่อน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจธรรมคำสอนได้อย่างชัดเจนโดยเรียงจากเรื่องง่าย จากเรื่องที่รู้อยู่แล้วไปสู่เรื่องที่ลุ่มลึกต่อไป โดยใช้เหตุผลที่ผู้เรียนสามารถเข้าใจได้และยังเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนอีกด้วย ต่อจากนั้นพระพุทธองค์ทรงทรงพิจารณาผู้เรียน เพื่อการแสดงธรรมให้เป็นที่เหมาะสมแก่ผู้เรียนจะรับรู้และเข้าใจ ซึ่งพระองค์ทรงเล็งเห็นถึงความแตกต่างของผู้เรียนก่อนที่จะเข้าสู่การสอนนั้นพระองค์ยังสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนเพื่อชักจูงให้ผู้เรียนมีความสนใจ เช่น เมื่อทรงสนทนากับความช่างก็ทรงเริ่มสนทนาด้วยเรื่องวิธีฝึกช้าง เป็นต้น วิธีการสอนของพระพุทธเจ้านั้นพระพุทธเจ้ามีวิธีการสอนอยู่ 4 แบบ คือ สอนแบบสากัจฉา หรือสนทนา สอนแบบบรรยาย สอนแบบตอบปัญหา และสอนแบบวางกฎข้อบังคับ อีกทั้งยังยึดถือหลักการสร้างความสุขในชีวิต โดยการดับหรือระงับที่ต้นเหตุ คือ ความทุกข์

หน้าที่พลเมืองตามแนวทางพุทธศาสนา
ผู้เรียนนับว่าพลเมืองมีคุณค่ามีความสำคัญมาก เพราะผู้เรียนสามารถจัดการเรียนรู้จากประสบการณ์และการฝึกอบรมสั่งสอนจนสามารถนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาตนเองและสังคมได้

หน้าที่ของพลเมืองดี (พระอัครเดช ญาณเตโช, [ออนไลน์])

- พลเมืองดี หมายถึง ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่พลเมืองได้ครบถ้วน ทั้งกิจที่ต้องทำและกิจที่ควรทำ

- หน้าที่ หมายถึง กิจที่ต้องทำหรือควรทำ เป็นสิ่งที่กำหนดให้ทำ หรือห้ามมิให้กระทำ ถ้าทำก็จะก่อให้เกิดผลดี เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว หรือสังคมส่วนรวม

- จริยธรรม หมายถึง หลักในการประพฤติปฏิบัติที่ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อนเสียหาย

- คุณธรรม หมายถึง หลักในการประพฤติปฏิบัติที่สร้างประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น

- ศีลธรรม หมายถึง หลักในการประพฤติปฏิบัติที่ไม่ทำให้อื่นเดือดร้อนเสียหาย พร้อมกันนั้นก็สร้างประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นด้วย

คุณธรรมของการเป็นพลเมืองดี

1. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม คือ การนึกถึงประโยชน์ส่วนรวมให้มากกว่าประโยชน์ส่วนตน

2. การมีระเบียบวินัยและรับผิดชอบต่อหน้าที่ คือ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ด้วยความเรียบร้อย รู้จักรับผิดชอบต่อหน้าที่ เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และการปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบ ข้อบังคับ ของสังคมเป็นปกติวิสัย ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

3. รับฟังความคิดเห็นของกันและกัน เคารพในมติของเสียงส่วนมาก คือ การเรียนรู้จากการปฏิบัติ หรือทำกิจกรรมร่วมกัน และมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่อง

4. ความซื่อสัตย์สุจริต คือ การรู้จักประหยัด อดออม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ใช้จ่ายยามจำเป็น ใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

5. ความสามัคคี คือ การร่วมมือกันเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในสังคม ในการทำกิจกรรมต่างๆ ทางสังคมที่ได้รับมอบหมายให้ประสบความสำเร็จในกิจกรรมนั้นๆ

6. ความละเอียดและเกรงกลัวในการกระทำชั่ว คือ การยึดถือแบบอย่างของคุณธรรมจริยธรรม จากพ่อแม่ และหลักคำสอนจากพระพุทธศาสนา

7. ความกล้าหาญและเชื่อมั่นในตนเอง คือ เป็นแรงบันดาลใจแก่เพื่อน เพื่อเอาชนะอุปสรรคในชีวิตของตนเอง มีสังคมอุดมการณ์หรือสภาพอันเป็นที่พึงปรารถนาาร่วมกันโดยการใช้เหตุผลในการคิด วิเคราะห์ และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น

8. การส่งเสริมให้คนดีปกครองบ้านเมืองและควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ คือ การเคารพ กฎระเบียบของสังคม

สรุป หน้าที่พลเมืองตามแนวทางพุทธศาสนา คือการพัฒนาทักษะทั้งคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนิสิต เพื่อเป็นประโยชน์แก่นิสิต และสังคมในปัจจุบัน รวมถึงการสร้างพื้นฐานการเป็นพลเมืองดีของมหาวิทยาลัย เพื่อนำไปสู่การเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและพลเมืองดีของโลกต่อไป

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิต

การพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นพลเมืองดีมีวัฒนธรรมและอยู่ในสังคมประชาธิปไตย การส่งเสริมประชาธิปไตยที่ดีจะต้องจัดให้สถานศึกษาทุกแห่งให้ บรรลุจุดมุ่งหมายที่สังคมต้องการ โดยเน้น การประพฤติปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในครอบครัวอันเป็นรากฐานในสังคม ประชาธิปไตยในระดับที่กว้างขึ้น เช่น การฝึกความเป็นระเบียบ ความมีวินัย การรักษาความสะอาดของร่างกายการประพฤติปฏิบัติในสังคม การรู้จักทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ และส่งเสริมทักษะการคิด ดังนั้น ครูทุกคนจะต้องถือเป็นหน้าที่ รับผิดชอบในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยอย่างแท้จริงทำได้ดังนี้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (255: 6-7) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1) การเล่นเกมและการสังเกตการเล่นตามกฎกติกา

2) การฟังนิทานและร่วมแสดงความคิดเห็น

3) แสดงบทบาทสมมติและร่วมอภิปราย

4) วาดภาพ เล่าเรื่องจากภาพ เขียนบรรยายโดยเสรีสร้างแผนผังความคิด
 5) จัดนิทรรศการประกวดผลงาน สำรวจสภาพ ปัจจุบันของห้องเรียน โรงเรียน ตลาด ชุมชน
 ท้องถิ่น และประเทศ

6) การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์การศึกษาแหล่งเรียนรู้การทำโครงการการศึกษาเอกสาร
 และตอบประเด็นคำถาม

7. การวิพากษ์การวิจารณ์ข่าวสารข้อมูลและการฝึกปฏิบัติฝึกการวิเคราะห์จากสถานการณ์ต่างๆ
 ศศิธร อมรินทร์แสงเพ็ญ และคณะ (2554: 101-111) ได้เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1) การรับประสบการณ์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับลักษณะประชาธิปไตย
 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมการฟังนิทาน การแสดง บทบาทสมมติ การรับฟังข่าวสาร
 การสนทนา หรือการสัมภาษณ์บุคคลที่มีลักษณะประชาธิปไตย

2) การร่วมวิเคราะห์ โดยจัดให้ผู้เรียนได้ร่วมแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ
 ประสบการณ์ ที่ได้รับทำการเปรียบเทียบความคิดเห็นของตนกับบุคคลอื่นตลอดจนแสวงหาประสบการณ์
 เพิ่มเติมด้วย การสอบถามสัมภาษณ์บุคคลรอบตัว และการอภิปรายร่วมกับเพื่อนหรือครูผู้สอน

3) การคิดตัดสินใจ โดยให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้รับจากชั้นรับประสบการณ์ และชั้นร่วม
 วิเคราะห์มาใช้ในการตัดสินใจเลือกการแสดงลักษณะประชาธิปไตย โดยผู้เรียนจะเลือกตัดสินใจ
 เลียนแบบและแสดงพฤติกรรมที่ให้ผลดีกับตนเอง

4) การสร้างนิสัย โดยจัดให้ผู้เรียนได้นำประสบการณ์ที่ตนได้ยอมรับไว้แล้วมาปฏิบัติอย่าง
 สม่าเสมอจนกลายเป็นนิสัยในที่สุด ซึ่งอาศัยหลักการเรียนรู้จากการปฏิบัติโดยการเรียนรู้ได้ลงมือปฏิบัติ
 ลักษณะประชาธิปไตยด้วยตนเอง ส่งผลให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดการเชื่อมโยง
 ประสบการณ์ที่ปฏิบัติในโรงเรียนกับชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ต้องมีการกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติเพื่อปลูกกระแสของสังคมให้ร่วมกันให้
 ความสำคัญ และกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และต้องมองไปให้ไกลกว่าการสร้าง Active citizen แต่ต้อง
 สร้างไปถึง Responsible Citizen โดยต้องวางรากฐานของเยาวชนในฐานะที่เป็น Sovereign Citizen
 ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 1 ตัวแบบการพัฒนาเยาวชนผ่านการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดี
 ที่มา: เลิศพร อุดมพงษ์, [ออนไลน์]

จากการศึกษาระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิต เพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า บทบาทของครูผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้การใช้กระบวนการกลุ่มทำงานร่วมกับผู้อื่น เรียนรู้ทีม และให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น โดยผู้สอนชี้แนะกิจกรรมเรียนรู้ นั้น เพื่อส่งเสริมคุณความพลเมืองดีของนิสิต (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) ประกอบด้วย

1) ด้านคารวะธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเคารพซึ่งกันและกัน เคารพในระเบียบกฎเกณฑ์ หรือระเบียบข้อบังคับของสังคมส่วนรวม การประพฤติตนเป็นผู้มีคารวะธรรมปฏิบัติได้

2) ด้านสามัคคีธรรม เป็นพฤติกรรมแสดงออกของบุคคลซึ่งอยู่ ร่วมกันในสังคมและมีการทำงานร่วมกัน มีการประสานประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กรร่วมกันให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนด และ

3) ด้านปัญญาธรรม เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออก ในด้านของผู้ใช้สติปัญญาใช้เหตุผล และความถูกต้อง ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยผู้เขียนสามารถสรุปเป็นขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ประชาธิปไตยของครูผู้สอนได้ดังนี้

1. ชั้นเตรียมการ

1) การเตรียมตัวครู ครูต้องศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยการเข้าอบรมสัมมนาอย่างหลากหลายใน ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหลักการประชาธิปไตยในสถานศึกษาให้สอดคล้องตามนโยบายปฏิรูปการศึกษานั้น

2) การเตรียมแหล่งเรียนรู้ โดยแบ่งเป็นแหล่งประเภทภายใน (วัสดุและสถานที่) อาทิ แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนศูนย์เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ห้องสมุด ศูนย์ปฏิบัติการ และประเภทภายนอก (บุคคล) อาทิ แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ประชาชนชาวบ้าน ศูนย์การเลือกตั้ง เป็นต้น

3) เตรียมนำเสนอ เพื่อการเผยแพร่ในระดับ ห้องเรียน ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน / เครือข่ายองค์กร รัฐและเอกชนภายนอก

2. ชั้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง

1) การเตรียมการจัดการเรียนรู้เป็นภารกิจ ที่สำคัญที่สุดที่ครูจะต้องดำเนินการเพื่อให้มีความพร้อม สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้าน ความรู้ ทักษะ และเจตคติ

2) จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสวงหา ความรู้ด้วยตนเองที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการเลือกตั้งทุกระดับ อาจทำในลักษณะชมรมหรือทำในลักษณะการจัดนิทรรศการ

3. ชั้นประเมินผล

การประเมินผล เป็นกิจกรรมที่สำคัญที่เป็นตัวชี้วัดว่าการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย จะบรรลุผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่อย่างไร เป็นการประเมิน ผลตามสภาพจริง เจิงประจักษ์ เน้นลงมือปฏิบัติจริง ทั้งนี้การประเมินจะต้องมีส่วนร่วมประเมินอย่างหลากหลาย ประกอบด้วยครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้นำ/ตัวแทนองค์กรเครือข่ายในชุมชนท้องถิ่น

ภาพที่ 2 ระบบการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิต

บทสรุป

การสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิต โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมเป็นการฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเอง กล่าวการแสดงความคิดเห็น ภายใต้การแนะนำชี้ชวน ชักจูง สร้างแรงจูงใจในการรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม ซึ่งให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนตามพุทธวิธีเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนิสิตนั้นเป็นเรื่องที่ดี

ผู้วิจัยจึงได้นำหลักแนวคิดนี้ไปบูรณาการในการสอนนิสิตในระดับอุดมศึกษาได้เป็นอย่างดีโดยผู้สอนได้เปิดโอกาสให้นิสิตได้แสดงความคิดเห็น และพอใจการรับฟังความคิดเห็นจากนิสิต หรือสังคม ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ดังนั้น นิสิตผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ทั้งทางด้านบริหารจัดการกิจกรรมส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีในห้องเรียน และสังคม เพื่อเอื้อต่อการเรียนรู้ปฏิบัติหน้าที่การจัดการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด เป็นแนวทางการพัฒนาตนเอง ฉะนั้นความเป็นพลเมืองดีจึงสามารถผสมผสานระหว่างแนวคิดในสังคมปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับสิทธิและเสรีภาพซึ่งเป็นการสอนที่น่าสนใจทั้งผู้สอนและผู้เรียนมีความสุขในการแสวงหาการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขในสังคมยุคใหม่

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2552*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- เลิศพร อุดมพงษ์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.kpi.ac.th/media_kpiacth/pdf/M8_272.. [19 กุมภาพันธ์ 2566].
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2560). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาประจำชาติ*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายเผยแผ่พระพุทธศาสนา กองศาสนศึกษา กรมการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://pol.mcu.ac.th/?p=1265>. [19 กุมภาพันธ์ 2566].

_____. (ม.ป.ป.). *เทคนิคการสอนของพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ปริ้นท์กรุ๊ป.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกแปลฉบับภาษาไทย 45 เล่ม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศศิธร อมรินทร์แสงเพ็ญ และคณะ. (2554). การวิเคราะห์องค์ประกอบและการพัฒนาลักษณะประชาธิปไตยของเด็กปฐมวัย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์สัปดาห์*. 17(2): 101-111.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558). *ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.sobkroo.com/article/detail.asp?id=1145>. [19 กุมภาพันธ์ 2566].